

7. sešit

Zmrtvýchvstání Ježíšovo a jeho význam v dějinách spásy

Ú_v_o_d

Ten, kdo chce nalézt cestu ke Kristu, může se k němu dostat jen skrze "svědectví svědků", jak nám bylo zachováno, mnohonásobně metaformované, v Novém zákoně. Novými a novými formami a výrazy se snažila prvotní církev vyslovit to, co prožila: toto byl Ježíš, Kristus.

Kristovo zmrtvýchvstání znamenalo pro tyto svědky jistotu. To, co bylo pro ně zprvu nejisté a mnohoznačné, stalo se nyní jasným: Bůh vzkřísil Ježíše z Nazareta z mrtvých a ukázal tak s konečnou platností, že je to pán, Mesiáš a je-ho Syn. V něm se od nynějška a provždy rozhoduje o spáse nebo zavržení člověka.

V tomto kursu si chceme povšimnout významu zmrtvýchvstání, jeho zásadní důležitosti pro spásu a jeho významu pro víru svědků, a tím pro víru každého křesťana. Kromě toho si chceme povšimnout, jak se jevil spásonosný význam Ježíšovy smrti ve světle zmrtvýchvstání ve víře prvotní církve, a tím i v naší víře. pečlivá exegetická práce na textu Nového zákona a metodicky správné promyšlení výsledků této práce ukazují, že přesvědčení církve nepropadlo víře ve strašidla, nýbrž že spočívá na jistotě těch, kteří tyto věci "viděli a slyšeli" (Sk 4,20)

O B S A H

1. POSELSTVÍ O ZMRTVÝCHVSTÁNÍ
 - 1.1 požadavek
 - spásné víry ve zmrtvýchvstání
 - spásenosné události zmrtvýchvstání
 - 1.2 pohoršení
 - 1.3 druh a výklad svědectví
 - 1.31 Svědectví o zmrtvýchvstání v prvotní církvi a v Nov. zákoně
 - 1.32 Prvotní církve a Nový zákon jako svědectví zmrtvýchvstání
 - 1.33 Výklad svědectví o zmrtvýchvstání
2. SVĚDECTVÍ O ZMRTVÝCHVSTÁNÍ V NOVÉM ZÁKONĚ
 - 2.1 Staré vyznání víry 1 Kor 15,1-5
 - 2.11 Úvod k formulí (v. 1-3)
 - 2.12 Stavba formule (v. 3-5)
 - 2.13 Obsah formule
 - 2.14 Stáří a původ formule
 - 2.15 Úloha k prohloubení látky
 - 2.2 Svědectví svědků
 - 2.21 Seznam svědků (1 Kor 15,6-7)
 - 2.22 Svědectví pavlovo (1 Kor 15,8-11)
 - 2.23 Běh událostí podle nejstarší tradice:
 - "vidění" zmrtvýchvstalého
 - zjevení Boží
 - objevení se "duchovního těla"
 - 2.3 Velikonoční texty v evangeliích
 - 2.31 Schéma velikonočních textů
 - 2.32 Rozdíly ve velikonočních textech
 1. Co se týče místa události
 2. Co se týče doby události
 3. Co se týče svědků události
 - 2.33 Příčiny rozdílu
 - 2.34 Problém prázdného hrobu
 - 2.35 Otázky a úkoly
3. Zmrtvýchvstání v novozákonní a dnešní interpretaci
 - 3.1 Zmrtvýchvstání Ježíšovo - vstup do nového života
 - 3.11 Termíny "vzkříšení" a "zmrtvýchvstání"
 - 3.12 Vzkříšení jako návrat do tohoto života
 - 3.13 Vzkříšení Ježíšovo jako vstup do nového života
 - 3.2 Zmrtvýchvstání Ježíšovo a očekávání obojeného zmrtvýchvstání
 - 3.21 Očekávání zmrtvýchvstání v novozákonní době

- 3.22 Otevřené otázky - společné očekávání
- 3.23 Zmrtvýchvstání Ježíšovo a eschatologické očekávání
Ježíšovo zmrtvýchvstání "před" koncem věků
Počátek "konce věků" v Ježíšově zmrtvýchvstání
- 3.3 Zmrtvýchvstání a povýšení
 - 3.31 Plný smysl zmrtvýchvstání
 - 3.32 Zmrtvýchvstání jako povýšení
 - 3.33 povýšení jako "následek" zmrtvýchvstání
 - 3.34 Oslavení a působení povýšeného
- 3.4 Zmrtvýchvstání Ježíšovo jako událost zjevení
 - 3.41 víra ve zmrtvýchvstání skrze svědectví o zjeveních
 - 3.42 Hodnověrnost svědků
 - 3.43 Zmrtvýchvstání jako skutečná událost
"zmrtvýchvstání" jako pouhý výklad
zmrtvýchvstání - interpretovaná skutečnost
 - 3.44 Zmrtvýchvstání jako jedinečná událost
 - nesrovnatelná s děním určeným jen čistě přirozenými faktory
 - neodlučitelná od své jazykové podoby
 - 3.45 víra ve zmrtvýchvstání jako setkání se zmrtvýchvstalým
 - 3.46 Otázky ke zopakování

4. ZMRTVÝCHVSTÁNÍ JEŽÍŠOVO A SPÁSONOSNÝ VÝZNAM JEHO SMRTI

- 4.1 Pohoršení kříže
 - 4.11 pohoršení ukřižovaného Spasitele
 - 4.12 Přitakání ukřižovanému Mesiáši
- 4.2 Porozumění Ježíšově smrti
 - 4.21 Smysl Kristova kříže
 - 4.22 Smrt na kříži jako brána k oslavení
 - v poslušnosti
 - podle božího plánu spásy
 - 4.23 Smrt na kříži jako základ spásy
 - 4.24 Smrt na kříži jako tajemství spásy
 - 4.25 Smrt na kříži - projevení lidské slabosti a božího slito-
vání
 - 4.26 Otázky a úkoly
- 4.3 Přítomnost Ježíšova kříže

1. POSELSTVÍ O ZMRTVÝCHVSTÁNÍ

1.1 požadavek

Spásná víra ve zmrtvýchvstání

Zmrtvýchvstání Ježíše Krista stojí natolik ve středu naší křesťanské víry, že samotná víra v něj, podle svědectví písma, vede ke spáse: "Jestliže vyznáš ústy, že Ježíš je pán, a věříš srdcem, že Bůh jej vzkřísil z mrtvých, dojdeš spásy" (Řím 10,9).

Spásonosná událost zmrtvýchvstání

Tato víra se váže k Bohu a jeho jednání v události Ježíšova vzkříšení. Tato víra zaručuje spásu: "Kdyby však Kristus nevstal z mrtvých, marná je vaše víra a vy jste doposavad ve svých hříších" (1 Kor 15,17).

V tomto smyslu bychom mohli pavlovu myšlenku rozvinout ještě dále: Kdyby Kristus nebyl vzkříšen, neexistoval by ani Nový zákon, ani evangelium, ani církev a křesťanská teologie.

1.2 pohoršení

Mluvíme-li tedy o zmrtvýchvstání, musíme mít na zřeteli jeho dalekosáhlý význam a dopad. Nesmíme se omezit pouze na myšlenku "co se tehdy vlastně stalo a jak to máme chápat?" přirozeně, i tato otázka je oprávněná, protože člověk bolestně zakouší nevyhnutelnost smrti, je pro něj "zmrtvýchvstání" cizí pojem, něco, s čím se jinak nesetkává, něco, co může jen stěží (a to nejen dnes) zabudovat do svého světového názoru, určovaného denní zkušeností smrti.

Skutky apoštolů ukazují, že již lidé antiky pocitovali tytéž obtíže vzhledem ke zprávě o zmrtvýchvstání. Pavel přichází v závěru řeči, pronesené před Athéňany, na zmrtvýchvstalého a jeho vládu - nato se jeho posluchači odvracejí; "Když však uslyšeli o vzkříšení mrtvých, jedni se posmívali a druzí pravili: "Vyslechneme tě jindy" (Sk 17,32).

Soudobý evangelický teolog Herbert Braun formuloval své výhrady, které sdílí s mnoha našimi současníky, takto: "víra ve zmrtvýchvstání je starokřesťanská, prostředím podmíněná forma výrazu pro to, že Ježíš získal u těchto lidí autcritu. Tuto formu výrazu nebudeme dnes pocítovat jako pro nás závaznou."

1.3 pruh a výklad svědectví

vzhledem k významu zmrtvýchvstání pro křesťanskou víru a vzhledem k těžkostem, které vyvstávají, vyplatí se prozkoumat svědectví o zmrtvýchvstání v Novém zákoně a porozumět jeho specifitě a obsahu. V následujících odstavcích si proto povšimneme, co moderní exegeze Nového zákona říká o zprávě zmrtvýchvstání.

1.31 Svědectví o zmrtvýchvstání v prvotní církvi a v N. zákoně

Novější exegese rozpoznala, že v Novém zákoně se nesetkáváme bezprostředně se slovy apoštolů nebo jiných přímých svědků Ježíšova života, smrti a zmrtvýchvstání, nýbrž že z jednotlivých spisů k nám promlouvá hlas autorů, pocházejících teprve ze druhé nebo třetí generace prvních křesťanů (Kurs 6/1.2). Určitou výjimku tvoří právě pavlovy dopisy, ve kterých nalézáme přímo svědectví apoštolovo o jeho vlastní zkušenosti se zmrtvýchvstáním.

Za "pravé" pokládáme ty dopisy pavlovy, u nichž je jeho autorství s jistotou prokázáno; Ř 1 a 2 Kor, Gal, Fil, 1. Thes a Filem. U dalších je autorství pavlovo sporné; Ef, Kol, 2 Thes. Některé dopisy, zachované pod jménem pavlovým, zcela jistě nepocházejí od něho, protože navazují na pavlovy myšlenky a dále je rozvádějí, dělají si i nárok na převzetí jména a autority apoštolovy; tzv. pastorační dopisy (1 a 2 Tim, Tit).

Avšak ani pravé pavlovy dopisy nejsou shrnutím apoštolské nauky, spíše se dá říci, že jejich obsah a formulace jsou diktovány konkrétními okolnostmi. Dopisy, stejně jako ostatní novozákonní texty, obsahují také však také starší mateřský materiál, neformovaný přímo pisatelem textu, tj. formule a výroky, ve kterých se zpředmětnila víra a podání prvokřesťanské obce (srv. Kurs 6/zvl. 1.24). Právě v těchto formulích a textech a v příležitostných výrocích apoštola pavla se nám zachovalo svědectví o Kristově zmrtvýchvstání.

1.32 prvotní církve a Nový zákon jako svědectví zmrtvýchvstání

Jestliže určité formule a texty Nového zákona podávají výslovné svědectví o zmrtvýchvstání Ježíšově, pak dále k tomu mohutnějším, i když nepřímým svědectvím je sám vznik prvotní církve a spisů Nového zákona. Bez zjevení vzkříšeného Ježíše by se neshromáždila po jeho smrti na kříži skupina, která by jej zvěstovala jako pána a věřila v něj jako v Krista. Spisy Nového zákona byly sepsány a sebrány za tím účelem, aby zachovaly pro pozdější dobu víru a hlásání založené na zmrtvýchvstání Ježíšově. Potud je celý Nový zákon, jak praví Heinrich Schlier, textem "celkově inspirovaným" událostí Ježíšova zmrtvýchvstání. Nový zákon má základ ve víře v Ježíšovo zmrtvýchvstání; toto zmrtvýchvstání vykládá a zařazuje jej do plánu Boží spásy.

To, že se se svědectvím o zmrtvýchvstání Ježíšově nesetkáváme v jiných (nekřesťanských) spisech, je dáno podstatou této události jako události zjevení. Taková událost může být vnímána a poznána pouze vírou (srv. 3.4).

1.33 výklad svědectví o zmrtvýchvstání

Musíme se tedy nyní tázat na toto svědectví o Ježíšově zmrtvýchvstání, neboť celou věc, než si o ní učiníme úsudek, musíme napřed poznat. Nejprve svědomitým exegetickým postupem prozkoumáme některé novozákonní texty (kap. 2). Pak se budeme tázat na to, co je v Novém zákoně míněno výrazem "zmrtvýchvstá-

ní Ježíšovo" a co to znamená pro naše dnešní možnosti porozu-
mění (kap. 3). Nakonec pak bude řeč o trvalém, jeho zmrtvých-
vstáním potvrzeném významu Ježíšovy smrti (kap. 4).

2. svědectví o ZMRTVÝCHVSTÁNÍ V NOVÉM ZÁKONĚ

Nový zákon potvrzuje víru ve zmrtvýchvstání několikařím
způsobem; v textech vyznání víry se mluví o vzkříšení Ježíšo-
vě (2.1); jmenují se Bohem předurčení svědci zjevení zmrtvých-
vstalého (2.2); a konečně evangelia přinášejí podrobné paši-
jové zprávy (2.3).

2.1 stará formule vyznání víry 1 Kor 15,1-5

2.11 úvod k formulí (v.1-3)

V 1 Kor 15,1-5 uvádí Pavel starou formulí vyznání víry, kte-
rou již on sám přejal jako hotovou (srv. Kurs 6/1.24, 2.25,
2.41). Uvádí ji následujícími slovy:

"Chci vám, bratři, vyložit evangelium, které jsem vám ká-
zal, které jste také přijali a v něm také trváte. Jím dochá-
zíte i spásy, držíte-li se ho ovšem tak, jak jsem vám je ká-
zal, jinak byste věřili nadarmo. Především jsem vám totiž po-
dal to, co jsem také přijal."

Pavel tedy předesílá vyznání obsáhlý a závažný důvod, kte-
rý poukazuje na význam tohoto textu.

Označuje sám toto vyznání víry jako "podání", není tedy sám
jeho autorem. Slova "podati" a "přijmouti" odpovídají výrazům,
jimiž židovští učitelé (rabíni) naznačovali, že podávají pře-
jaté učení. Tedy také Pavel chce zde říci: j e d n á s e o
s t a r é, n i k o l i v j í m v y t v o ř e n é p o d á n í.

Současně ztotožňuje Pavel slova vyznání víry s evangeliem,
se samotnou radostnou zvěstí. T a t o s p á s n á z v ě s t
j e z á k l a d e m "s p a s e n é h o" s t a v u k ř e-
s t a n ů, j e j i c h "z á c h r a n y". Budou spaseni,
jestliže se budou držet tohoto evangelia.

2.12 stavba formule (v. 3-5)

vlastní formulí vyznání lze dělit takto:

a) v. 3b)	" že Kristus zemřel za naše hříchy podle písem a
b) v. 4a)	že byl pohřben a
c) v. 4b)	že byl vzkříšen třetího dne podle písem a
d) v. 5)	že se zjevil Keřovi a potom dvanácti."

Již v rozvržení textu na čtyři řádky je zjevné, že j e
v y b u d o v á n p ř í s n ě s y m e t r i c k y . Obě
delší řádky a) a c), které mluví o Ježíšově zmrtvýchvstání,
obsahují současně bližší určení "podle písem a rovněž další
určení; na řádce a) se dodává "za naše hříchy" a na řádce c)
"třetího dne". K oběma delším řádkám jsou přiřazeny kratší
ší věty b) a d); Ježíšův pohřeb patří k jeho smrti, zmínka o
jeho zjevení patří k jeho zmrtvýchvstání.

Výpovědi jsou tedy uspořádány přísně paralelně. T a t o
f o r m a o d p o v í d á ž i d o v s k é t r a d i c i
i p o t ř e b á m ů s t n í h o u c h o v á n í
z p r á v y .

popsané paralelní uspořádání textu bývá někdy označováno jako "parallelismus membrorum" (parallelismus částí věty). Tato forma je v hebrejské literatuře široce rozšířena. Dvě nebo více částí věty jsou k sobě přiřazeny, jsou-li obdobné rytmem nebo obsahem. Tato přísná forma vychází vstříc požadavkům ústního tradování textů, protože tak výrazný text se dá snáze zapamatovat a spolehlivěji reprodukovat.

protože paralelní uspořádání výpovědi není důležité jen z hlediska formálního, nýbrž věty se k sobě pojí i po stránce obsahové, je potřeba i v našem textu vidět obsahovou příbuznost mezi jeho částmi. Konkrétně: Ježíšova smrt "za naše hříchy" a jeho zmrtvýchvstání "třetího dne" se vzájemně podmiňují a vysvětlují.

2.13 Obsah formule

po těchto poznámkách o významu struktury formule vyznání přikročíme nyní k vlastnímu výkladu textu.

- řádka a) v. 3b)

Mluví se zde o smrti Krista (Mesiáše). V žádném případě neodpovídalo židovským mesiášským představám, že Mesiáš bude trpět. Prvotní církev však rozpoznala v ukřižovaném a vzkříšeném Ježíšovi Mesiáše a mluvila pak o Mesiáši novým, pro Židy popuzujícím způsobem.

Srv. 1 Kor 1,23-24: "My však hlásáme Krista ukřižovaného; pohoršení pro Židy a pošetilost pro Řeky, ale pro ty, kdo jsou povoláni, pro Židy i pro Řeky (hlásáme) Krista, Boží to moc a Boží moudrost".

Bližší označení "za naše hříchy" a "podle písem" ukazuje, že tato událost není jen náhoda nebo neštěstí; Ježíš měl moc zahladit hříchy a vše se stalo tedy kvůli hříchům; vystoupení a postava Ježíšova se shoduje s plánek spásy, zjeveném ve Starém zákoně.

ve formuli vyznání není přímo citován žádný úryvek písma - to by ostatně odporovalo i jejímu úspornému stylu. S dobrým odůvodněním se však můžeme domnívat, že bylo pomýšleno především na texty o trpícím služebníkovi Božím v Izaiášovi, o kterém se praví, že "nesl naše nemoci", "byl proboden za naše hříchy", že "pán jej postihl za všechna naše provinění", že byl "zraněn kvůli zločinům svého lidu" a "nesl hřích mnohých a byl zástupcem odpadlíků" (Iz 53,4.5.6.8.12)

O rozličných výkladech postavy "služebníka Božího" u Izaiáše bude ještě podrobněji řeč v ll. kursu (srv. také 6/3.25).

- řádka b) v. 4a)

Věta o pohřbu Kristově má především ještě jednou zdůraznit, že skutečně zemřel. Text snad má naznačovat ještě více. Ježíšův osud odpovídá proroctví o "služebníkovi", o kterém se praví: "Bezbožníkům byl vydán jeho hrob a zlosynům místo jeho odpočinku. A přesto žádnou nepravost neučinil a žád-

ná lest nebyla v jeho ústech" (Iz 53,9). Dále pak čteme u Isaiaše; "pán však našel zalíbení v tomto svém ibit-ém člověku; uzdravil jej, toho, jenž vydal svůj život jako smírnou oběť" (Iz 53,10). Kdyby byla věta o Kristově pohřbu narážkou na osud "služebníka Božího", byl by to zároveň i poukaz na to, že Bůh je j z h r o b u v z k ř í s í l k n o v é - m u ž í v o t u .

- řádka o) v. 4b)

Nyní se mluví o Božím jednání vzhledem k Ježíšovi. "vzkříšení Ježíše" znamená touž událost, kterou obvykle označujeme jako "Ježíšovo zmrtvýchvstání". Tento způsob vyjadřování, že Ježíš byl "vzkříšen", je patrně starší výraz než výraz "vstal z mrtvých". Obsahuje poukaz na jednání Boha, "který Ježíše, našeho pána, vzkřísil z mrtvých" (Řím 4,24). Tak také židovstvo v novozákonní době očekávalo, že Bůh na konco času vzkřísí mrtvé. Vzkříšení je činnost Boží. Nenechal na pospas smrti toho, jenž zemřel, nýbrž zastal se ho tím, že jej vzkřísil.

Bližší určení "třetího dne" a "podle písem" jsou vykládána různě. Jednak je možné, že výraz "třetího dne" se vztahuje ke skutečnému termínu Ježíšova vzkříšení tři dni po jeho smrti, tedy o velikonoční neděli po jeho smrti na Velký pátek (podle židovského způsobu počítání "třetího dne"). Na druhé straně je možné, že je tím pouze obecně označeno krátké rozmezí mezi smrtí a vzkříšením, a-si v tom smyslu, že Bůh nenechal svého Krista ve smrti, ale brzy ho vzkřísil z mrtvých. Výraz "podle písem" vyjadřuje (jako v řádce a) d), že vzkříšení Ježíšovo (třetího dne) se stalo podle Božího plánu spásy, naznačeného ve Starém zákoně.

"třetího dne" - pokus o výklad

Na jaké místo písmu se odvolávala prvotní církev, když zdůrazňovala moment "třetího dne"? podějme zde pouze jeden z novějších pokusů o řešení této otázky (Lehmann, K., 1968: Auferweckt am dritten Tag nach der Schrift, Quaest. disput 38: 262/290).

Ve Starém zákoně nalézáme řadu textů, kde "třetí den" hraje roli dne záchrany; "Dal je ~~xxx~~ všechny spolu do vězení na tři dny. Třetího dne k nim Josef řekl; 'Toto učíte a zůstanete na živu!'" (Gn 42,17-18). "A Jonáš byl tři dny a tři noci v břiše té ryby" (Jon 2,1). "Oživí nás po dvou dnech, dne třetího nás vzkřísí a budeme živí před ním" (Oz 6,2).

V židovských výkletech písmu k těmto a jiným podobným místům nalézáme jakýsi druh "teologie třetího dne". "Třetí den je dnem spásného obratu, dnem záchrany z velké nouze a hrozoícího nebezpečí; současně je "třetí den" také výrazem jistoty naděje v Boží pomoc" (Lehmann, l.c.).

Náš text by tedy se mohl vztahovat právě k těmto místům a k židovskému způsobu jejich výkladu. Pak by "třetí den" neznamenal datování Ježíšova "vzkříšení", nýbrž naznačoval by písmem sice předpověděné, ale všechno očekávání přesahující a rozhodný obrat přinášející jednání Boží ve prospěch jeho Krista. V tomto pohledu je "třetí den" pouze písmem naznačený

Bohem stvořený "čas spásy, život a vítězství".

- řádka d) v. 5)

To, že Ježíš byl vzkříšen z mrtvých, nemohli jeho učedníci poznat jinak, než ze "zjevení". Formule si zachovává a zde svůj úsporný vyjadřovací způsob a uvádí pouze první svědky, jimž se zmrtvýchvstalý Ježíš "zjevil" - aniž by mluvila o bližších okolnostech tohoto zjevení.

O prvním a základním zjevení učedníku Šimonovi, který byl přezdíván "Skála" (Kefas-petrus), mluví i jiná místa Nového zákona /Lk 24,34; Mk 16,7/, nikde však nenalzáme o tom zprávu podrobnější. Formule praví pouze tolik, že z mrtvých vstalý se zjevil učedníkům a pověřil je hlásáním. Kromě Kefy jmenuje na druhém místě i "dvanáct", tedy onen užší okruh učedníků, který Ježíš utvořil ještě za svého normálního života (srv. Mk 3, 13-14).

Svědectví kefovo a "dvanácti" mělo pro vznik židokřesťanské obce v Jeruzalémě a v palestinské základní význam; obzvláště jasně to naznačují skutky. předvelikonoční víra učedníků se rozpadla tváří v tvář utrpení a smrti Ježíšově, jak ukazuje evangelium Markovo na příkladě Petrova zapření a útěku učedníků. Nové shromáždění učedníků spočívá na obnovení víry skrze zmrtvýchvstalého.

2.14 Stáří a původ formule

První list ke Korintským, ve kterém se formule nalzá, byl sepsán kolem r. 55 po Kr. Pavel však tuto formuli tlumočil korintské obci již v době jejího založení, tedy asi kolem r. 51 po Kr. Kromě toho sám praví, že ji "přijal". Formule je tedy podstatně starší. protože v její řeči jsou obsaženy nepavlovské obraty a tzv. semitismy, tj. židovské výrazové zvláštnosti, a její forma (symetrická výstavba) i teologie ("podle písem", "za naše hříchy", "třetího dne") vykazují židovské, resp. židokřesťanské rysy, přijímají četní badatelé, že vznikla v židokřesťanské obci. Odkaz na Kefa a "dvanáct" poukazuje na jeruzalémskou tradici a snad i jeruzalémský původ celé formule. dobu vzniku můžeme pouze tušit. Nejpravděpodobnější je, že vyznání bylo formulováno již v prvním desetiletí prvotní církve, tedy před r. 40 po Kr., nejprve v aramějštině a brzy poté i v řečtině.

2.15 Úloha k prohloubení látky

Další formule vyznání, které rovněž dospěděují Ježíšovo zmrtvýchvstání, se nalzájí v pavlových listech a v jiných spisech Nového zákona. Jsou kratší než 1 Kor 15,3-5, vykazují však podobnou stavbu a jsou proto doposažad rozeznatelné, i když jsou těsněji zabudovány do textu dopisu. Mohou nám ukázat, jak se prvotní církve svědectví o zmrtvýchvstání držela a jak je předávala.

Pro vaši potřebu uvádíme některá místa z písma: Sk 2,23-24; Řím 4,25; Řím 8,34; Řím 10,9; 1 The 1,9; 1 The 4,14. Srovnejte tyto texty navzájem a pokuste se odpovědět na tyto otázky:

1. Jaké rozhodné vyznání je jim všem společné?
2. Jakou další výpověď o Ježíšovi ještě téměř všechny tyto texty přinášejí?
3. Sestavte přehled dalších výpovědí, které jednotlivé texty uvádějí v soucíslosti se zmrtvýchvstáním Ježíšovým?
4. Srovnejte své výsledky s výstavbou 1 Kor 15,3-5.

2.2 Svědectví svědků

"Bůh ho vzkřísil třetího dne a dal mu se zjevit, nikoli všemu lidu, nýbrž svědkům, které Bůh napřed určil, totiž nám... (Sk 10,40-41). prvotní církev si byla vědoma významu těchto "předurčených svědků" co se týče svědectví o zmrtvýchvstání a jejich svědectví se pevně držela. Ukazuje to už jmenování Kéfovo a dvanácti ve formuli 1 Kor 15,3-5. Její pokračování 1 Kor 15,6-11 a některé další pavlovy výroky nás přivádějí ke stejnému závěru.

2.21 Seznam svědků (1 Kor 15,6-7)

"pak se zjevil více než pěti stům bratří najednou, z nichž většina dosud žije, někteří však zesnuli. potom se zjevil jakubovi, poté všem apoštolům."

Pavel tedy přidává k oněm ve vlastní formuli uváděným svědkům ještě další. datum a bližší určení těchto zjevení zmrtvýchvstalého nejsou, stejně jako předtím, uváděny. pro p a v l a je p o d s t a t n é t o , ž e s e j e d n á o u r č i t ý o k r u h o s o b o b e c n ě z n á m ý o h , n a j e j i c h ž s v ě d e c t v í s e l z e d o t á z a t . proto se praví ve v. 6: "z nichž většina dosud žije". "Jakub" je onen "bratr páně" (srv. Gal 1,19: "žádného jiného z apoštolů jsem však neviděl, vyjma Jakuba, bratra páně"). Nepatřil k okruhu dvanácti, po velikonočních událostech se však připojil k Ježíšově obci, patrně právě na základě zmíněného zjevení. později převzal vedení jeruzalémské obce.

2.22 Svědectví pavlovo (1 Kor 15,8-11)

"Naposledy ze všech jako nedochůdčeti se zjevil i mně. Vždyť jsem nejmenší mezi apoštoly, nejsem ani hoden se nazývat apoštolem, poněvadž jsem pronásledoval církev Boží. Milostí Boží však jsem to, co jsem, a jeho milost ke mně nebyla bez užitku. pracoval jsem zajisté více než oni všichni, vlastně je já, nýbrž milost Boží se maou, Ať tedy já nebo oni, tak hlásáme, a tak jste uvěřili."

Jako poslední ze svědků zjevení jmenuje pavel sebe. J e j e d i n ý m s v ě d k e m , k t e r ý k n á m m l u v í p ř í m o , neboť ostatních osm, jmenovaných v 1 Kor 15,5 nezanechalo žádné spisy. Jejich svědectví vešlo pouze do víry církve a do formulí vyznání.

Pavel byl povolán teprve několik let po smrti Ježíšově. přesto však s t a v í z j e v e n í z m r t v ý c h - v s t a l é h o , k t e r é h o s e m u d o s t a l o , n a r o v e ě ň o s t a t n í m d ř í v ě j š í m z j e v e n í m . pavel byl tímto zjevením povolán za apoštola; aktivně a s plnou mocí měl hlásat mezi lidmi svědectví o projevování Božího jednání s Ježíšem - evangelium.

Pavel dále zdůrazňuje, že mu bylo toto zjevení a povolání dáno zcela nezaslouženě. T a k j e d i n ě z k u ť e -

nost z mrtvých vstalého je základem jeho víry a jeho evangelia; "Bratři, oznamuji vám; evangelium, které jsem já hlásal, není lidského původu. Vždyť jsem je od člověka ani nepřijal, ani se mu od něho neučil, nýbrž přijal jsem je ze zjevení Ježíše Krista" (Gal 1,11-13). To však nevylučuje, že od obce věřících přijal a ponechal některá "podání", jako např. 1 Kor 15,3-5. Dosvědčuje a káže totéž jako ostatní apoštolé.

2.23 podstata zjevení podle nejstarší tradice

V našich dosavadních výkladech k 1 Kor 1-11 jsme znovu a znovu naráželi na to, že v nejstarší tradici podstata a způsob zjevení Ježíšova nejsou popisovány. Z toho musíme vyvozovat, že tato otázka vzhledem k víře nebyla pokládána za tak příliš důležitou. Na druhé straně pašijové zprávy evangelii ukazují, (srv. 2,3) že již záhy byly rozšířeny zprávy a vypravování o zjeveních, protože zřejmě byl zájem i o to, "jak" se zjevení dala.

Jestliže si chceme utvořit jakýsi obraz o jevové podstatě zjevení nezávisle na pašijových zprávách evangelii, musíme vyjít z následujících skutečností; Pavel používá v 1 Kor 15,8 pro "své" zjevení stejného slova (zjevil se) jako pro ostatní zjevení z mrtvých vstalého jiným svědkům. Jeho zkušenost a ostatní zjevení by se tedy měly sobě podobat.

- "vidění" z mrtvých vstalého

Pavel se táže v 1 Kor 9,1: "Což nejsem apoštol? Zda jsem neviděl pána?" Pavel tedy viděl z mrtvých vstalého; zjevení z mrtvých vstalého odpovídá vidění ze strany Pavlovy. Tentýž pochod popisuje ještě jednou poněkud jinak v Gal 1,16; Bohu se líbilo "zjevit svého Syna ve mně". Toto místo jasně ukazuje, že důvod zjevení je zcela na straně Boží a na straně zjevujícího se, tj. Krista, od kterého Pavel "skrze zjevení" (Gal 1,12) přijal své evangelium.

- zjevení Boží

Je tedy zřejmé, že svědkové z mrtvých vstalého nejen nějakým obyčejným způsobem "viděli", nýbrž že jim tímto "viděním" bylo odhaleno skryté tajemství Boží; Bůh zjevil ukřižovaného jako z mrtvých vstalého a tím jako svého Syna.

- jev "duchovního těla"

Náznak toho, jakým způsobem Pavel zakoušel z mrtvých vstalého, můžeme snad nalézt v 1 Kor 15,44-49. Zde se píše mezi jiným: "první člověk Adam se stal člověkem žijícím (Gen 2,7), druhý Adam duchem oživujícím... první člověk, jsa ze země, byl pozemský, druhý člověk, jsa z nebe, je nebeský."

Ježíš se tedy zjevil způsobem nesoouměřitelným s lidsky pozemskými představami. Toto zjevení se Ježíšovo jako z mrtvých vstalého přicházelo od Boha a je tedy v písmu nazýváno zjevením z "nebe".

2.3 Velikonoční texty v evangeliích

Velikonoční zprávy evangelií představují - jako evangelia vůbec - poměrně pozdní ztvárnění Ježíšovské tradice.

pro dobu vzniku evangelií jsou udávány následující data:
Marek - 70 po Kr.; Matouš-Lukáš - 85 až 90 po Kr., Jan -
- 95 až 100 po Kr.

Jejich pásatelé, evangelisté, nechtěli pouze jednoduše písemně fixovat tradice, které k nim došly, nýbrž vykládají je a hodnotí vzhledem k potřebám své doby. Také tyto tradice před vstupem do evangelií nebyly zprávy ryze věcné, nýbrž byly tvořeny, přetvořovány a vykládány s ohledem na věroučné problémy křesťanů (srv. Kurs 6/zvl. 1.23 a 1.24).

2.31 Schéma velikonočních zpráv

Velikonočními zprávami evangelií se zde nemůžeme zabývat tak podrobně jako 1 Kor 15,1-11, nýbrž se musíme omezit jen na několik poznámek, které napomohou k jejich porozumění. Následující schéma má zdůraznit specifickou výstavbu, kterou mají jednotlivé evangelní velikonoční zprávy.

Marek	Matouš	Lukáš	Jan
16,1-8	28,1-20	24,1-53	20,1-21,23
	1-8 Otevření hrobu		
1-8 Nalezení prázdného hrobu ženami příslib Ježíšova zjevení v Galileji		1-11	20,1-2 Marie z Magdaly
		12 Petr vstupuje do hrobu	3-10 Petr a uředník běží ke hrobu
	9-10 Zjevení ženám		11-18 Ježíšovo zjevení Marii z Magdaly
	11-15 podvod hlídačů hrobu	13-35 Zjevení dvěma učedníkům na cestě do Emauz	
	16-20 Zjevení jedenácti učedníkům na hoře v Galileji	36-49 Zjevení učedníkům v Jeruzalémě večer o velikonoční neděli	19-24 Zjevení učedníkům v Jeruzalémě večer o velikonoční neděli
		50-53 Nanebevstoupení Ježíšovo téhož večera	

Jan 20,26-29

Zjevení Ježíšovo učed-
níkům (s Tomášem) os-
mého dne poté

21,1-23

(doplňující kapitola)
Zjevení na jezeře Ti-
beriadském v Galileji

2.32 Rozdíly ve velikonočních zprávách

Srovnáváme-li jednotlivá vyprávění z hlediska historického, zjistíme hned určitou zmatenost a dokonce částečně protimluvy.

"Vezmeme-li v úvahu závažnost zpráv o zmrtvýchvstání, přináší evangelia poměrně stručné a nadto mezerovité zprávy. Jsou vzaty z velmi rozdílných zdrojů tradice a původně neměly dohromady žádnou souvislost, nebyly rovněž nijak spojeny s pašijovými zprávami. Vyprávění neposkytuje ucelený obraz o událostech. Výpovědi těchto zpráv nelze harmonizovat". (Schlier, H.: 1968: *Über die Auferstehung Jesu Christi, Einsiedeln*).

Mimo jiné lze vytknout tyto rozdíly:

1. Co se týče místa děje. podle Marka a Matouše se Ježíš zjevuje v Galileji, podle Lukáše v Jeruzalémě a jeho okolí.
2. Co se týče doby děje. U Lukáše se veškerý děj poustřeďuje na velikonoční neděli. Naproti tomu např. u Jana je celý děj rozdělen na dobu jednoho týdne (a k tomu v dodatkové kapitole 21 přistupují ještě pozdější zjevení).
3. Co se týče svědků děje. Matouš, Lukáš a Jan uvádějí svědky jen zčásti společně. K tomu se ještě jejich jména zdaleka neshodují se jmény, která uvádí tradice citovaná Pavlem.

2.33 příčiny rozdílů

Hledáme-li důvody této různosti, je nutno si uvědomit, že evangelia nejsou historicky věrným popisem Ježíšova života, nýbrž že chtějí dokázat a vzbudit víru v něj, a dále že již podání, které evangelisté zpracovávali, měla tentýž účel.

Jistě již před písemnou fixací existovaly rozdílné směry podání, např. tradice vážící se k určitým místům (zjevení v Galileji a zjevení v Jeruzalémě). Z těchto proudů tradice se autoři evangelií setkali jen s jejich výběrem a ten způsobili podle svého specifického záměru sdělit látku a podle adresátů, kterým byl text určen. Tento výběr tedy odpovídajícím způsobem uspořádali a zformovali. Jak podání, tak jeho sepsání evangelisty nepoužilo prostředků a výrazů dnešní historické vědy, nýbrž tlumočilo velikonoční poselství tehdy běžným stylem a výrazovými prostředky.

Nehledě na to vše je však nutno si uvědomit, že zjevení zmrtvýchvstalého byla událost, která přesahuje lidskou představivost a nedá se tedy ani jednoduše zachytit prostředky lidské řeči. Můžeme tedy říci s H. Schlierem: "Zmatenost celku neruší a neznepoko-

juje." přesný popis událostí není nutným požadavkem. Neboť věc jako taková je jistá. Jak se to však stalo, zjevně nemůže být stanoveno. Mysterium vzkříšení z mrtvých si zachovává svůj charakter i v tom průběhu událostí, který se dovidáme - ve zjeveních a v prázdném hrobě.

2.34 Problém prázdného hrobu

Tradice o nalezení prázdného hrobu o velikonoční neděli je, v poněkud rozdílné úpravě, všem evangeliím společná. Pro mnohé křesťanské generace byl prázdný hrob klíčovým momentem velikonoční víry. Pavel se o prázdném hrobě nezmiňuje. U něj spočívá víra ve zmrtvýchvstalého na zjeveních. V podstatě stejně je tomu i v evangeliích. Pro víru je prázdný hrob pouze znamením Božího jednání s ukřižovaným. Musí být vyloženo Bohem.

Tak jedním z hlavních bodů zprávy o prázdném hrobě u synoptiků je výklad tohoto úkazu zjevujícím se andělem: "Nelekejte se! Hledáte Ježíše Nazaretského, ukřižovaného? Ten vstal, není ho tu! Hle, zde místo, kam ho položili" (Mk 16,6; srv. Mt 28, 5-6; Lk 24,5-6).

Pouhá skutečnost prázdného hrobu, i když prokazatelná, mohla být vyložena i jinak, jak ukazuje již evangelium Matoušovo. Ve vyprávění o podvodném jednání strážců hrobu žádá strážce velekněz a starší: "Řekněte, v noci přišli jeho učedníci a ukradli jej, zatímco my jsme spali, ... A ta věc je u židů rozšířena až do dneška" (Mt 28,13.15-).

Spor o historicitu prázdného hrobu a o vztah této skutečnosti ke zmrtvýchvstání Ježíšově pokračuje až do dnešních časů a nebude pravděpodobně dořešen nikdy. Křesťan jej může klidně pustit ze zřetele, neboť on sám věří ve zmrtvýchvstalého a v Boží jednání s Ježíšem a ne v prázdný hrob. Ve své víře pojímá tuto skutečnost jako znamení Božího zása hu.

2.35 Otázky a úkoly

1. Vypište si seznamy svědků zjevení tak, jak je podává 1 Kor 15 a jak jsou uvedeny v Markově, Lukášově a Janově evangeliu. Zjistěte shodné a rozdílné prvky.

2. Co lze podle nejstarších svědectví zjistit o způsobu zjevení Ježíšových? Jak je nutno rozumět tomu, když se říká, že svědkové pána "viděli"?

3. Které dobovými představami o světě podmíněné rysy nalézáte ve vyprávění o velikonočních událostech v evangeliích?

3. ZMRTVÝCHVSTÁNÍ V NOVOZÁKONNÍ A V DNEŠNÍ INTERPRETACI

Dopodavad jsme užívali pojmu "zmrtvýchvstání Ježíšovo" jednoduše tak, jak jej nalézáme v Novém zákoně. pokusme se nyní blíže popsat to, co se tím myslí. Co rozuměli pod tímto pojmem současníci (3.1-3.3) a co může a musí být obsahem tohoto pojmu dnes (3.4)?

3.1 Ježíšovo zmrtvýchvstání - vstup do nového života

3.11 Termíny "vzkříšení" a "zmrtvýchvstání"

Řekneme-li v češtině "vzkřísit" a "vstát z mrtvých" (příp. zmrtvýchvstání), myslíme tím návrat mrtvého do života. Slovy "probudit se" a "vstát" nemyslíme na probuzení mrtvého a podobné věci, nýbrž na probuzení ze spánku, z nečinnosti, procitnutí k pozornosti. V řečtině, řeči, ve které byl Nový zákon sepsán, a podobně i v hebrejštině, řeči starého zákona, byly užívány stejné výrazy pro "vzkřísit" a "vstát z mrtvých" a současně pro "probudit se" a "vstát". V l a s t n í s m y s l s l o v s e z d e ř í d í v ž d y p o d l e s o u v i s l o s t i . Význam slov je tedy daleko mnohoznačnější než v češtině.

3.12 Vzkříšení jako návrat do tohoto života

Na různých místech Starého a Nového zákona je řeč o v z k ř í š e n í r ů z n ý c h m r t v ý c h , k t e ř í b y l i o ž i v e n í z á z r a k e m , n a v r á t i l i s e d o t o h o t o ž i v o t a a p o z d ě j i z n o v u z e m ř e l i , např. vzkříšení dcery Jairovy (Mk 5,35-43), učednice Tabithy (Sk 9,36-43). S takovou možností počítalo i tehdejší židovství. Práví se, že Herodes Antipas považoval Ježíše v době jeho působení v Galileji za zmrtvýchvstalého Jana Křtitele (Mk 6,16).

Jako příklady ze Starého zákona lze jmenovat: vzkříšení chlapce Eliášem (1 Kr 17-24); vzkříšení syna Suamitina (2 Kr 4,18-37).

Zdůrazněme ještě jednou: při těchto vzkříšení^{ch} mrtvých lidí se tito navracejí do pozemského života. Z toho samozřejmě vyplývá, že opět zemřou.

3.13 Vzkříšení Ježíšovo jako vstup do nového života

Projev, který písmo dosvědčuje pro Ježíšovu osobu, je užíváno stejné slovo "vzkřísiti" jako pro jiná vzkříšení mrtvých. Současníci si však uvědomovali, že zmrtvýchvstání Ježíšovo se odlišuje od všech ostatních vzkříšení mrtvých. Nejzřetelněji to vyslovuje Pavel: "vždyť víme, že Kristus, vstav z mrtvých, už neumírá, smrt nad ním již nepanuje. Neboť to, že zemřel, zemřel hříchu jednou, že však žije, žije Bohu" (Řím 6,9-10). Viděl-li tedy někdo zmrtvýchvstalého, bylo to jiné "vidění" než běžné lidské vidění (srv. 2.23). Zmrtvýchvstalý se jednoduše nenavrací do svého dřívějšího života. Ž i j e p r o B o h a , p o u z e s k r z e B o h a s e z j e v u j e a z p ů s o b j e h o b y t í n e n í j i ž p o p s a t e l n ý v ý r a z y , k t e r é j s o u v z a t y z v š e d n í s k u t e č n o s t i . Svůj život má "z moci Boží" (2 Kor 13,4); to je míněno v tom smyslu, že přesahuje běžný dar lidského života.

I velikonoční zprávy v evangeliích si uvědomují jedinečnost a zvláštnost zmrtvýchvstání Ježíšova, ačkoliv z rozličných důvodů mnohdy popisují zmrtvýchvstalého a jeho jednání s učedníky jako kdyby se Ježíš skutečně vrátil do tohoto života. Se dvěma učedníky jde delší úsek cesty, vejde s nimi do domu a sedí za stolem (Lk 24,13-32); mluví a diskutuje s učedníky

(např. Jan 21,15-22), připouští, aby se ho dotýkali (např. Lk 24,39) a jí před nimi (např. Lk 24,42-43). Něco z těchto zpráv lze přičíst na vrub potřebě názorného vyprávění a vyprávění palstických představ, jiné příhody, jako dotýkání a jídlo, byly zdůrazněny, neboť autoři chtěli podtrhnout skutečnost zmrtvýchvstání oproti různým pochybám a nedorozumění; zmrtvýchvstálý, který se zjevil učedníkům, nebyl žádný "duch" nebo "přelud" (Lk 24,37-39).

I když musíme počítat s tím, že tato vyprávění byla ještě před sepsáním evangelisty značně transformována, nevylučuje se tím, že byla značně rozvinuté scény se váží k určitým bodům původní tradice, ze kterých pak byly odvozeny; tak například když se praví, že pán se zjevil svým učedníkům na určitém místě (na jisté hoře, např. Mt 28,16; na jezeře, Jan 21,4) nebo u jídla (např. Lk 24,30).

Tato vyprávění poukazuje - i když na základě jejich doslovného znění bychom si mohli myslet, že se jedná o Ježíšův návrat do tohoto života - na jedinečnost a tajemnost zmrtvýchvstálého.

Ze své vůle se učedníkům zjevuje a zase od nich odchází, vstupuje zavřenými dveřmi (např. Jan 20,19), učedníci ho poznávají a on jim vzápětí mizí (Lk 24,31), neodvažují se ho ptát, kdo je (Jan 21,12).

Jeho zjevení jsou cosi mimořádného. Tak Ježíš obnovuje určitým způsobem téměř celé předvelikonoční společenství učedníků, nepokračuje však v činnosti starým způsobem. Zmrtvýchvstálý spíše ustavuje - a požaduje společenství nového druhu, společenství s ním ve víře (Jan 20,29), společenství spravované jeho vládou a jeho slovem (např. Mt 28,16-20). Zmrtvýchvstálý dokonce svým učedníkům dává příslib: "He, já jsem s vámi po všechny dny až do skonání světa" (Mt 28,20).

3.2 Zmrtvýchvstání Ježíšovo a očekávání vzkříšení mrtvých

Z předcházejícího tedy vyplývá: výpověď "Ježíš byl vzkříšen z mrtvých" nelze stavět do jedné řady s výpovědmi o vzkříšení jiných lidí. Slovo, užití v obou případech, je sice stejné, avšak věc, která je jím míněna, je zásadně jiná. O vzkříšení se však v tehdejší době mluvilo v ještě jiné souvislosti: v Ježíšově době se věřilo v konečné vzkříšení mrtvých na konci časů. Podobně jako v předcházejícím oddíle srovnáme tyto představy s tím, co praví Nový zákon o zmrtvýchvstání Kristově.

3.21 Očekávání zmrtvýchvstání v novozákonní době

Nový zákon, především evangelia, obsahují řadu poukazů na to, že v tehdejší Židovstvu byly s veškerou intenzitou kladeny a zodpovídaný otázky po budoucnosti, soudu, příchodu Mesiáše a království Božího. Mezi tyto otázky a odpovědi patřilo také vzkříšení mrtvých. Zmrtvýchvstání bylo popíráno saduceji, konzervativní stranou kněžské šlechty a statkářů (Mk 12,18-27), strana farizeů a široké lidové vrstvy v ně však

v ě ř i l y (Sk 23,6-8).

První důkazy víry ve zmrtvýchvstání nalzáme ve starozákonních textech z pozdního období. Tam se nemluví pouze izolovaně o zmrtvýchvstání mrtvých, nýbrž toto zmrtvýchvstání je je n j e d e n d ů l e ž i t ý m o m e n t o ě k e á v a - n ý c h u d á l o s t í n a k o n c i s v ě t a . Vzkříšení mrtvých jako důležitá událost konce věků se objevuje především v "apokalyptické" literatuře (apokalypsa z ř. "zjevení", "projevení").

Doba rozkvětu této literatury spadá do 2. stol. př.Kr. až 2. stol. po Kr. především v situacích nejvyššího ohrožení a útlaku byly činěny pokusy o vyřlíšení nebeského světa a jeho okamžitého nastolení na tomto světě. Do kánonu bible byly přijaty - odhlédneme-li od některých zlomků zasazených do textu jiných spisů, jako např. Izaiáše (Iz 24-27) - kniha Daniel a Zjevení sv. Jana.

Představy o vzkříšení mrtvých na konci časů, které se vyvinuly v apokalyptické literatuře Starého zákona, našly v Novém zákoně zřetelnou odezvu.

Úloha a prohloubení látky

Sami můžeme na jednom z textů sledovat, jak mnohostranná byla tato odezva. Uvádáme zde text z knihy Daniel (sepsaná před r.166 př.Kr.) a k tomu řadu textů z Nového zákona, které ukazují, jak se rozvinuly jednotlivé představy z knihy Daniel. přiřaďte jednotlivá místa z Nového zákona vždy k příslušnému místu z knihy Daniel:

1. "V tom čase vystoupí Michael, velký kníže, který se zastává symů tvého lidu. Bude čas soužení, jakého ještě nebylo, od doby, kdy existuje tento národ až do tohoto času. V tom čase bude vysvobozen tvůj lid, každý, kdo je zapsán v knize.

2. Mnozí z těch, kteří spí v prachu země, procitnou, jedni k věčnému životu, druzí pak k věčnému pohanění a potupě.

3. Ti, kteří vyučují zákonu, se budou skvíti jako nebeská klenba, ti, kteří přivádějí mnohé ke spravedlnosti, jako hvězdy na věčné věky" (Dan 12,1-3).

S tímto textem srovnajte; Mt 13,43; Mk 13,19-24; Zjev 7,14; 12,7.

Obdobné zjištění učiníte, srovnáte-li dva další důležité apokalyptické texty Starého zákona, totiž Iz 25,6-8 a Iz 26, 19-21.

V těchto a podobných textech Starého zákona našli křesťané v novozákonní době místa, která vyprávěla o vzkříšení mrtvých či o Boží moci nad smrtí, a tím i o zmrtvýchvstání.

3.22 Otevřené otázky - společné očekávání

I d e a o ě k e á v á n í v z k ř í š e n í m r t - v ý c h b y l a v n o v o z á k o n n í d o b ě v n ě k t e r ý c h j e d n o t l i v o s t e c h j e š t ě n e u s t á l e n á , p o d o b n ě j a k o c e l k o v é e s c h a t o l o g i c k é o ě k e á v á n í v ů b e c . Texty z Nového zákona a ze židovských pramenů nám dávají na-

hlédnout do tehdejších diskusí o zmrtvýchvstání.

Na zjevně často diskutovanou otázku, jakým způsobem budou žít vzkříšení, dává Pavel v 1 Kor 15,50-52 tuto odpověď; "Toto však, bratři, pravím, že smrtelný člověk nemůže dostat království Boží, ani porušitelnost nedostává neporušitelnost. Hle, tajemství vám pravím; všichni nezemřeme, ale všichni budeme proměněni, a to náhle, v okamžiku, při posledním zvuku trouby. Trouba totiž zazní, a mrtví vstanou neporušitelní, a my budeme proměněni."

Ve 4. knize Ezdrášově, jedné ze židovských apokalyps, která byla nebyla přijata do kánonu písma svatého a která pochází z konce 1.stol. př.Kr., se jedná na jednom místě o otázku, zda pouze ti, kteří žijí na konci věků, obdrží podíl na spáse (4 Ezd 5,41-42): "Řekl jsem; Avšak pane, ach, tvé požehnání platí jen pro ty, kteří ono dokončení zažijí, co však máme dělat my, naši předkové a naši potomci? On mi pravil; můj soud se podobá okruhu; v něm poslední nezaostávají a první nejsou napřed."

Všude, kde bylo očekáváno vzkříšení mrtvých na konci časů, panovala jednotná názorů - i přes diskuse o jednotlivostech - o tom, že bude následovat po konci této éry světa a bude náležet již k nadcházejícímu světu novému, k "říši Boží" (Jan 11,24) a že jen sám Bůh je můžem a dokáže uskutečnit.

3.23 Ježíšovo zmrtvýchvstání a eschatologické očekávání

Jaký tedy je ve světle Nového zákona vztah Ježíšova zmrtvýchvstání k tomuto očekávanému vzkříšení mrtvých?

Ježíšovo zmrtvýchvstání a očekávanému vzkříšení mrtvých je společné to, že Ježíš, jak jsme již svrchu naznačili, se nenavrací do tohoto pozemského typu života, nýbrž žije "pro Boha" (Řím 6,9); totéž bylo očekáváno i u vzkříšených spravedlivých. Byl také vzkříšen Bohem a tento způsob byl předpokládán rovněž pro vzkříšení spravedlivých.

Ježíšovo zmrtvýchvstání "před" koncem věků

Avšak zásadním rozdílem, pro který věru v Ježíšovo zmrtvýchvstání nelze klást jednoduše na roveň se židovskou vírou ve vzkříšení, je to, že zmrtvýchvstání na konci věků se týká většího počtu lidí, buď celého židovského národa (spravedlivých i hříšných), nebo spravedlivých mezi Židy, nebo všech lidí. Ježíš však byl vzkříšen sám, a to ještě před soudným dnem.

počátek "konce věků" v Ježíšově zmrtvýchvstání

Přirozeně, že tento rozdíl se opět stává sporným, uvážíme-li, že prvotní církev viděla vnitřní souvislosti mezi Ježíšovým zmrtvýchvstáním již "před" koncem věků a konečným vzkříšením mrtvých. Zmrtvýchvstalý Kristus je Boha již v oné slávě, jaká mu bude náležet na konci světa; to znamená, že "konec věků" začal tímto neočekávaným způsobem již nyní a s ním, v Ježíšově zmrtvýchvstání, i konečné vzkříšení mrtvých. Dopusavád platné hranice mezi "tímto časem a "nadcházejícím" časem jsou touto událostí prolomeny, obě pe-

riody trvají nyní vedle sebe navzájem, jedna ještě přetrvává, druhá již započala - v Kristu, který "vydal v obět sám sebe za naše hříchy, a by nás vysvobodil z nynějšího zlého světa, podle vůle Boha a našeho Otce" (Gal 1, 4). Zmrtvýchvstání Ježíšovo je počátkem konečného vzkříšení mrtvých:

"Avšak Kristus vstal z mrtvých jako prvotina těch, kdo zesnuli. poněvadž totiž skrze člověka přišla smrt, přichází též skrze člověka vzkříšení z mrtvých. Neboť jako v Adamovi všichni umírají, tak i v Kristu všichni budou oživeni. Každý však, až přijde na řadu, jako prvotina Kristus; potom ti, kdo patří ke Kristu při jeho příchodu, potom bude konec, až odevzdá království Bohu Otci, až zničí veškeré panství a veškerou moc i sílu. Musí totiž kralovat, dokud si nepoloží všechny nepřátele pod nohy (Ž 110,1). Jako poslední nepřítel bude zničena smrt (1 Kor 15,20-26).

3.3 Zmrtvýchvstání a povýšení

3.31 plný smysl zmrtvýchvstání

při našich úvahách se ukázalo, že slovo "zmrtvýchvstání" ve svém doslovném smyslu může jen neúplně naznačit to, co je míněno zmrtvýchvstáním Ježíšovým. To, že Ježíš "žije pro Boha", že je "prvotinou těch, kdo zesnuli", že jej Bůh pavlovi zjevil jako "svého Syna" (Gal 1,16), jeho nastolení jako vládce, to vše je sloven vzkříšení nejvýše naznačeno, bylo však prvými křesťany implicitně přijímáno a věřeno.

Tato souvislost je výslovně podána například ve staré předpavlovské formulaci vyznání víry v Řím 1,3-4 (srv. Kurs 6/3.23, 1): "... podle těla vzešel z potomstva Davidova, podle božské přirozenosti se však prokázal svým zmrtvýchvstáním jako přemocný Syn Boží." Nyní sedí Syn Boží, protože vstal z mrtvých, jako vládce po pravici Boží.

3.32 Zmrtvýchvstání jako povýšení

Zmrtvýchvstání Ježíšovo je tedy současně jeho povýšení k Bohu, zasazení do jeho nebeské slávy. Proto se zjevení zmrtvýchvstalého dějí směrem "z nebe" (srv. 2.23), z této nebeské slávy. Starý předpavlovský hymnus Fil 2,6-11 (srv. Kurs 6/2.5, 3.24) může proto o "povýšení" Ježíšově mluvit bezprostředně po jeho smrti, aniž by se výslovně zmiňoval o zmrtvýchvstání; "ponížil sám sebe, když se stal poslušným až k smrti, a to k smrti na kříži. proto ho také Bůh povýšil a dal mu jméno, které je nade všechna jména" (Fil 2,8-9).

"povýšení" jako podstatné jméno nenalzáme nikde v textu Nového zákona, naproti tomu sloveso "povýšiti" se vyskytuje ještě na jiných místech, např. Sk 2,33; Jan 8,28. Tento jazykový úzus má svůj starozákonní protějšek v úvodu k písni o Služebníku Božím (Iz 52-53). Tak Iz 52,13 se praví (podle řeckého textu): "Hle, můj služebník bude moudrý a bude velmi povýšen a oslaven."

Z hlediska obsahového můžeme mluvit o "povýšení" i tam, kde sice novozákonní text slova "povýšit" neužívá, kde se však mluví o tom, že ukřižovaný byl Bohem nastolen jako Syn a pán, nebo že nyní přebývá ve slávě Boží. Např. v Žid 12,2 se praví: "... patřeme přitom na Ježíše, vůdce a dokonatele víry! Ten pro radost sobě určenou přestál kříž, nedbaje potupy, a nyní sedí po pravici Božího trůnu."

Podobně je tomu i na jiných místech, jako např.: Lk 24, 26; Řím 8,34; Tim 3,16.

3.33 povýšení jako "následek" zmrtvýchvstání

Velikonoční texty evangelíí předpokládají podobně jako Pavel, že zmrtvýchvstalý byl povýšen: "Mně byla dána veškerá moc na nebi i na zemi" (Mt 28,18b).

Na druhé straně byl však ve velikonočních zprávách evangelíí učiněn také pokus o bližší vymezení vztahu mezi zmrtvýchvstáním a povýšením. V Janově evangelíu praví zmrtvýchvstalý v blízkosti hrobu k Marii Magdaleně: "Nedotýkej se mě, neboť jsem ještě nevstoupil k Otci; Jdi však k mým bratřím a zvěstuj jim; Vystupují k Otci svému a k Otci vašemu, k Bohu svému a k Bohu vašemu" (Jan 20,17). Zjevení před učedníky, které se odehrálo hned nato v podvečer velikonoční neděle, je pak již zjevením sestupujícím z nebeské slávy. V něm předává Ježíš učedníkům ducha svatého (Jan 20,22). Duch je dar povýšeného Ježíše, právě onen dar, který měl přinést. Konečně v evangelíu Lukášově a ve skutečích je povýšení zobrazeno jako nanebevstoupení na konci posledního Ježíšova zjevení před učedníky (Lk 24,51; Sk 1,9). Svatodušní události (Sk 2) znamenají, že Ježíš "když byl povýšen k pravici Boží, dostal od Otce zaslíbení Ducha svatého a vylil jej" (Sk 2,33).

3.34 Oslavení a působení povýšeného

Mluvíme-li tedy nejen o "zmrtvýchvstání", ale i o "povýšení" Ježíšově, má to dobře odůvodněný, v Novém zákoně doložený smysl. To, co je skutečně míněno Ježíšovým zmrtvýchvstáním, ma a bý-
vá plného smyslu tím, uvědomíme-li si význam pojmu povýšení. Mluvíme-li o zmrtvýchvstání Ježíšově, nesmíme se omezovat jen jen na doslovný význam slova "zmrtvýchvstání" jako "znovuoživení". Tak jednostranně prvotní církev Ježíšovo zmrtvýchvstání nikdy nechápala ani v ně nevěřila. Na jedné straně má to, co se s Ježíšem stalo, daleko širší a hlubší význam; Ježíš žije pro Boha a u Boha; Ježíš je pán a Syn Boží; Ježíšovo zmrtvýchvstání je již počátkem konce věků. Na druhé straně je nyní zmrtvýchvstalý a povýšený Ježíš vládcem a ochráncem církve; církev od něj obdržela dar ducha svatého a očekává jeho druhý příchod, očekává naplnění toho, co Ježíšovým zmrtvýchvstáním již započala.

3.4 zmrtvýchvstání Ježíšovo jako událost zjevení

3.41 Víra ve zmrtevýchvstání skrze svědectví o zjeveních

To, že Ježíš skutečně vstal z mrtvých, je nám zajištěno svědectvím těch, kterým se zjevil. Tito svědkové nezažili přímo událost jeho zmrtevýchvstání přímo. Samotvé zmrtevýchvstání - i podle svědectví Nového zákona - se odehrálo beze svědků. Zmrtevýchvstání zjevením předcházelo. Boží jednání s Ježíšem ve zmrtevýchvstání bylo ve zjeveních otevíráno svědkům a těm, kteří skrze jejich svědectví byli přivedeni k víře. Toto musíme mít na zřeteli, uvažujeme-li o skutečném průběhu událostí, o skutečné podstatě zmrtevýchvstání.

3.42 Hodnověrnost svědků

Neexistují-li tedy přímí svědci Ježíšova zmrtevýchvstání, máme vůbec věřit svědkům Ježíšových zjevení? Nepropadli snad přece jen subjektivním představám, které si později vyložili jako zjevení pána? Existuje mnoho dobrých důvodů pro hodnověrnost svědků, ze kterých zde několik uvedeme:

- Zjevení zmrtevýchvstalého zastihla svědky nepřipravené.
- Jejich předvelikonoční víra se propadla při ukřižování Ježíšově.
- Pavel pronásledoval křesťany z přesvědčení, dokud se mu zmrtevýchvstalý nezjevil a on neuvěřil.
- Seznam svědků v 1 Kor 15,5-8 uvádí rozličné skupiny svědků, kteří se na rozličných místech a v různé době stali svědky obdobných událostí a spatřili zmrtevýchvstalého. (Na druhé straně ovšem se jedná jen o úzký okruh "vyvolených".)
- Nový zákon se pak zmiňuje o mnoha vizích a snech, nikdy však v tom smyslu, že by ti, jimž se jich dostalo (Petr, Pavel, nebo jiní křesťané), se na ně dívali jako na události rovnocenné zjevením zmrtevýchvstalého.

3.43 Zmrtevýchvstání jako skutečná událost

Dnes ani velmi kritičtí badatelé a teologové nepopírají "vidění Ježíše" Petrem, dvanácti nebo Pavlem. Různými způsoby je však napadána platnost výroku, "že Bůh jej vzkřísil z mrtvých". Zde se můžeme jen krátce zabývat novějšími diskusemi o tomto základním článku víry. Ten byl například vypuštěn novozákonním protestantským badatelem Willi Marxsenem (Marxsen W., 1968: Die Auferstehung Jesu als historisches und theologisches Problem. In: Marxsen, W.; Wilckens, U.; Dellling, G.; Geyer, H.-G.: Die Bedeutung der Auferstehungsbotschaft für den Glauben an Jesus Christus, 6. ed., Gütersloh, 1968).

Zmrtevýchvstání jako pouhý výklad

Marxsen rozlišuje mezi "výskytem" Ježíšova zjevení, kterého se dostalo učedníkům, které se jim "přihodilo", a mezi "výkladem", který učedníci tomuto výskytu dali: že Ježíš vstal z mrtvých. Tento "výklad" nebyl sice ani v tehdejší době jediný možný výklad, avšak v prostředí, kde zmrtevýchvstání bylo očekáváno (viz 3.2), byl takový výklad nasnadě a byl legitimní. Nemohl by sice po-

dat záruku toho, že zmrtvýchvstání se skutečně odehrálo, mohl by však na tehdejší dobu srozumitelným způsobem zdůraznit, že "případ Ježíš", jeho poselství a činy nekonečí jeho smrtí, nýbrž "pokračují" a dotýkají se všech lidí. To je však i dnes vlastním smyslem oné části vyznání víry, kde se praví, že Ježíš byl vzkříšen z mrtvých. Vlastním smyslem tohoto výkladu není potvrzení Ježíšova zmrtvýchvstání jako skutečné události.

Zmrtvýchvstání - interpretovaná skutečnost

Rozhodnou námitkou proti Marxsenovu výkladu může být to, že rozlišení mezi pouhým "výskytem" a později k němu se přinýkajícím "výkladem" odděluje od sebe to, co podle svědectví svědků, především Pavla, spolu od počátku souviselo: ve zjeveních byl ukřižovaný Ježíš rozpoznáván jako zmrtvýchvstalý nebo jako Bohem zjevovaný. Svědkové se nesetkali s jakýmsi něčím, nýbrž s živoucím pánem, který sám svou přítomnost "vykládal". Zjevila se jim plná síla a sláva nekonečného Božího zásahu, který započal již Ježíšovým vzkříšením (srv. Fil 3,7-11). "Nevstal-li však Kristus z mrtvých, marné je naše kázání, marná je i vaše víra. Ukazuje se pak, že jsme lživí svědci o Bohu, poněvadž vydali jsme svědectví o Bohu, že vzkřísil Krista, jehož nevzkřísil..." (1 Kor 15,14-15).

3.44 Zmrtvýchvstání jako jedinečná událost

Z diskuse s Marxsenem si však přece jen můžeme vzít jakési poučení, případně si znovu uvědomit cosi, co jsme již věděli. Skutečně Ježíšovo zmrtvýchvstání znamená i že "jeho případ pokračuje" - svědectvím toho je i povelikonoční sbírání a ústní tradování výroků páne a především propuknutí misijní činnosti mezi Židy i Řeky, ke kterému došlo po velikonocích.

- nesrovnatelná s děním, určovaným jen čistě přirozenými faktory

Musíme mít stále na zřeteli především to, že charakter Ježíšova zmrtvýchvstání je jiný než charakter ostatních dějinných událostí. Zmrtvýchvstání je událost, mající původ v aktivitě Boží, podobně zahalená jako událost stvoření světa. Ve své vlastní podstatě je přístupná pouze víře; pro tuto víru je skutečností základní, která však není tak prostě zjevná a prokazatelná jako ostatní dějinné události. Svým zmrtvýchvstáním vešel Ježíš do zcela nového způsobu bytí, do skutečnosti Boží. Mimo víru zůstané proto charakter události Ježíšova zmrtvýchvstání vždy sporný (viz 1.2), třebaže se dají nalézt závažné důvody pro tento charakter události (např. hodnověrnost svědků).

- neodlučitelná od své jazykové podoby

V diskusi s Marxsenem je však třeba si uvědomit ještě jedno: Nový zákon mluví o zmrtvýchvstání Ježíšově tou řečí, jakou užívají apokalyptické spisy o vzkříšení mrtvých na konci věků (3.21). Tento jazyk je časově podmíněný, je symbolický, plný

podobnosti, "prorocký", mluvící o vírou očekávaných Božích skutcích na konci věků, jejichž počátek byl rozpoznán ve zmrtvýchvstání Ježíšově. Tento druh jazykové ho vyjádření nemůžeme nahradit žádným jiným, protože svědectví o zmrtvýchvstání v Novém zákoně je sepsáno výlučně tímto způsobem a žádným jiným, neboť svědkové v něm zakusili a vyjádřili spásné jednání Boží, projevující se na Ježíšovi. Proti Marxsenovým tvrzením lze říci jen to, že nebyly dány možnosti jiného "výkladu" a že tedy v podstatě neexistují ani dnes. Tato dějinná podmínenost jazyka je znamením toho, že křesťanství není ahistorický, čistě myšlenkový systém, nýbrž historické svědectví o zjevení Boha v lidských dějinách (srv. Kurs 5/4.3). Událost dějin spásy a jazyk, ve kterém se o ní podává zpráva, jsou nerozlučně spojeny. Můžeme a musíme se proto snažit o porozumění tomuto jazyku, stejně jako kdysi křesťané v Korintu (srv. 1 Kor 15), abychom neztratili ze zřetele vlastní obsah zprávy, spásu od Boha v Ježíšovi, a naše víra tak nebyla marná: "jestliže Kristus nebyl vzkříšen z mrtvých, marné je naše kázání a marná je i vaše víra" (1 Kor 15,14).

"... není tajemstvím, že křesťanství má různé potíže s věroučným obsahem, který zdědilo z minulosti. "vzkříšen třetího dne (podle písma)" je klasický případ takové výpovědi, kdy se musíme bránit zjednodušení, které se nám nabízí v tom, že jsme nakloněni hned mluvit o "mytologii" nebo o "nesrozumitelnosti" a pod. kdo však může dokázat, že některá výpověď je absolutně a naprosto nepřijatelná? představme si, že místo této věty, jejíž obsah se nám odcizil máme před sebou nějakou jinou neznámou větu. Její pochopení snad vyžaduje vynaložení namáhavé práce ducha i srdce, než rozluštíme její tajemství. Nakonec se nám její obsah představí jako cosi, co již nevíme nebo ještě nevíme, co nám však právě touto svou povahou pomáhá, neboť nás to osvobozuje i od nás samých. Takové obohacení je namáhavý a snad dokonce bolestný proces." (Karl Lehmann).

3.45 víra ve zmrtvýchvstání jako setkání se zmrtvýchvstalým

Často citovaný výrok Rudolfa Bultmanna: "Ukřižovaný a zmrtvýchvstalý Kristus se s námi setkává ve slovech hlásání, nikdy jinak" má svoje oprávnění v tom, že poukazuje na založení víry na hlásání církve a na tom, jak toto hlásání církve přijímá a traduje zvěst původních svědků velikonočních událostí: Naše víra spočívá a je trvale odkázána na hlásání, na "slovo víry" (Řím 10,8). Kdyby však měl tento Bultmannův výrok být varováním před tím, abychom za tímto hlásáním hledali vírou zmrtvýchvstalého a jednání Boží (jako vlastní základ tohoto hlásání), pak jde o nedorozumění. Ztotožňuje-li totiž Bultmann takto zmrtvýchvstání a hlásání, jinak řečeno zmrtvýchvstání a víru ve zmrtvýchvstalého, z toho důvodu, že Ježíšovo zmrtvýchvstání není prokazatelné jako historická událost, pak zapomíná na to, že víra v "událost" zmrtvýchvstání Ježíšova je jistě jiným a specifickým způsobem. Není to onen druh víry, který přikládáme historickým faktům. Věřící je při

ní totiž hlásáním jaksi vyzývá a probouzen a upíná se tím k Bohu "který Ježíše, našeho pána, vzkřísil z mrtvých" (Řím 4, 24), "jenž oživuje mrtvé a tvoří z ničeho" (Řím 4,17). Bůh se nám ve slovech svědků zpřítomňuje a ukazuje svou moc; "skrze nás napomíná" (2 Kor 5,20) a víra Bohu naslouchá (srv.Řím 10,6).

3.46 Otázky pro zopakování

1. Jaké představy se pojí s různými vzkříšeními z mrtvých, uváděnými ve starém a Novém zákoně? proč nemůžeme vzkříšení Ježíše jednoduše srovnávat s těmito jednotlivými vzkříšeními?

2. proč nemůže být Ježíšovo vzkříšení vysvětleno jednoduše vírou Izraele ve zmrtvýchvstání na konci věků?

3. Jakým způsobem se v křesťanství vlivem Ježíšova zmrtvýchvstání změnily židovské představy o konci věků a o zmrtvýchvstání?

4. Jaký věroučný obsah má, podle písma, pojem "povýšení Ježíše"?

5. Co soudíte po přečtení našeho textu o stanovisku W. Marxseny, že zvěst o zmrtvýchvstání lze vyjádřit větou: "případ Ježíš pokračuje"?

4. ZMRTVÝCHVSTÁNÍ JEŽÍŠOVO A SPÁSONOSNÝ VÝZNAM JEHO SMRTI

4.1 pohoršení kříže

4.11 pohoršení ukřižovaného Spasitele

"Stěží si můžeme představit velikost pohoršení, které představovala Ježíšova potupná smrt i pro jeho učedníky a pro pozdější posluchače jejich zvěsti. Mesiánsko - politické naděje, které i mnozí z nich vkládali do Ježíše a do příchodu Božího království, byly zcela zničeny. pohoršení z otázky, že by Ježíš, který skončil na kříži - my bychom řekli na šibenici - měl být poslem Božím a hlasatelem jeho posledních a rozhodujících slov, nebyla pro ně méně těžká než pro jejich ostatní současníky. Můžeme dokonce říci, že právě jim se jevil vlastní smysl tohoto pohoršení hlouběji.

pro piláta a starší lidu to ale nebyl žádný problém. pro soudce a Římana to jistě nebylo více než nemilá záležitost, jednou provždy skončená a nijak zvlášť výjimečná epizoda.

A Židé k tomu nepotřebovali doplnit nic než 'proklet je, kdo visí na kříži' - vyvržen nejen ze společnosti lidí, ale i ze svazku s Bohem. Ježíšův osud je potvrzením jejich víry a jejich posvěcené tradice.

4.12 přítakání ukřižovanému Mesiáši

Křesťanská obec však začíná tím, že přijímá tohoto ukřižovaného Ježíše. Přitom (podle jednoznačného svědectví Nového

zákona) si učedníci, kteří se po počátečním otřešou vzhopili, toto přijetí sami nevydobyli, nýbrž bylo jim vnuceno samotným Bohem skrze zjevení zmrtvýchvstalého. Těmito zjeveními byli ujištěni, že tento Ježíš byl povýšen k pánu a jen on sám a nikdo jiný byl, je a bude ten, kdo přinese spásu.

V tomto světle chápali i nadále Ježíšův kříž. Jeho smrt nebyla nyní pro ně už jen dějinná katastrofa jako jiné, ne jen projev lidského násilí a bezpráví, politováníhodný justiční omyl; jeho smrt znamenala nyní pro ně naplnění Boží vůle." (Borkmann, G., 1968; Kreuz, in: Theologie für Nichttheologen, Stuttgart (Berlin).

4.2 porozumění Ježíšově smrti

4.21 smysl Kristova kříže

Jestliže byla Ježíšova smrt naplněním Boží vůle, pak můžeme Ježíšovo vzkříšení chápat jako Boží přiznání se k ukřižovanému. Vzkříšený - Boží Syn a pán - není nikdo jiný než ten, který zemřel na kříži. Proto tam, kde je zvěstován zmrtvýchvstalý, musí vždy být řeč i o jeho smrti na kříži. A tím se stalo nevyhnutelným, aby i prvotní církev zodpověděla otázku: "Jak mohla potupná smrt ukřižovaného Krista přinést spásu?" Jaký smysl má víra v Mesiáše, který byl ukřižován? Jaký význam má jeho smrt, která žádným způsobem nemohla odpovídat židovským mesiánským očekáváním nebo vůbec jakýmkoli náboženským citům tehdejšího lidstva?

Nekladou-li dnešní křesťané tuto otázku již tak radikálně, může v tom spatřovat již určitý návyk způsobený dlouhým hlásáním křesťanské nauky; následkem toho tvrdost slov o kříži není dnes již tak pocítována.

V Novém zákoně nalozáme mnoho a různých odpovědí na tuto otázku. Všechny tyto odpovědi předpokládají Ježíšovo vzkříšení a vycházejí z něj. Zde v dalším textu můžeme načrtnout jen ty nejvýznamnější. Skutečnost, že nalozáme tak velké množství odpovědí, naznačuje, jak hluboce byla prvotní církev znepokojena otázkou smyslu smrti na kříži.

4.22 smrt na kříži jako brána k oslavení

Jeden z přístupů k porozumění Ježíšově smrti nalozáme především ve dvou vrstvách Nového zákona; v řečech zachycených ve Skutcích apoštolů a pak v prvokřesťanských hymnech. Jsou to skutečně jedny z nejranějších odpovědí na otázku smyslu Kristova kříže; "Toho, který byl vydán podle pevného úradku a přesvědčení Božího, jste rukama bezbožníků ukřižovali a usmrtili. Ale Bůh ho zprostil bolesti smrti a vzkřísil ho z mrtvých, neboť bylo nemožné, aby byl v její moci". (Sk 2, 23-24). Zde a v podobných textech je Ježíšova smrt chápána jako protipól a předpoklad jeho zmrtvýchvstání, a tím jako přechod, brána k oslavení.

- poslušnosti

Tento výklad je ještě rozšířen ve Fil 2,8-9: "ponížil sám sebe, když se stal poslušným až k smrti, a to k smrti na kříži. proto ho také Bůh povýšil a dal mu jméno, které je nade všechna jména". Zde se ukazuje, že Ježíš se podrobil vůli Boží v úplné a příkladné poslušnosti.

- podle Božího plánu spásy

A konečně dostává tento typ vysvětlení ještě další doplněk: "Což to nemusel Mesiáš vše trpět a tak vejít do své slávy?" (Lk 24,26). I na jiných místech písma se pak nalézají výpovědi, že Ježíšova smrt byla v souladu s vůlí Boží, že se musela udát.

4.23 smrt na kříži jako základ spásy

ve světle Ježíšova zmrtvýchvstání pak došlo k tomu, že Ježíšova smrt nebyla chápána už jen jako brána k oslavení, nýbrž tak, že již v ní byla založena a započata spása, která pak byla zjevena v Ježíšově zmrtvýchvstání.

Už v rané formuli vyznání víry (1 Kor 15,3b-5) (srv. 2.1) se Ježíšova smrt a Ježíšovo zmrtvýchvstání vysvětlují navzájem. Ježíšova smrt odpykává "naše hříchy". V něm se vyplňuje proroctví o služebníkovi Božím vyslovené v knize Izaiášově.

V Řím 4,25 nazývá Pavel Ježíše ten, "který byl vydán za naše hříchy" (Is 53,4) a byl vzkříšen z mrtvých pro naše ospravedlnění. Spása je tedy v Ježíšově smrti ("za naše hříchy") a ve zmrtvýchvstání. Ježíšově ("pro naše ospravedlnění"). A rovněž i v této formuli zaznívá teologie trpícího služebníka Božího ("vydán za naše hříchy").

A jestliže je na mnoha jiných místech řeč o spásném významu Ježíšovy smrti, aniž by byla výslovně zmiňováno jeho zmrtvýchvstání, pak je vždy mlčky předpokládáno. V následujícím textu z listu k Římanům, který navazuje na starou židokřesťanskou formuli, se zdá, že na Ježíšovu smrt se pohlíží jako na jediný základ naší spásy:

"Ospravedlňování pak bývají zdarma jeho milostí, pro vykopení skrze Ježíše. Toho Bůh ustanovil v jeho krvi skrze víru jako smírnou oběť, aby ukázal svou spravedlnost tím, že opomíjel trestat dříve spáchané hříchy a teprve v nynějším čase dal najevo svou spravedlnost, že sám je spravedlivý a že ospravedlňuje toho, kdo věří v Ježíše" (Řím 3,24-26).

Zde není Ježíšova smrt chápána už jen jako Boží vůli odpovídající, nýbrž Bůh sám se projevuje skrze Ježíšovu smrt jako ten, kdo chce odstranit zlo minulosti, prominout hříchy a zjevit svou spásnou spravedlnost. Tak poznáváme, že Bůh sám v Ježíšově smrti na kříži působí spásu lidí. Současně se stává zřetelným, že Boží jednání v Ježíšově smrti na kříži - podobně jako v jeho zmrtvýchvstání - je skryto vnějšimu pozorovateli, jeho vlastní obsah je však přístupný ve víře.

Ježíšova smrt je tedy důkazem lásky Boží a důkazem lásky Syna, který se za nás vydal. Tím způsobem mů-

žeme pohlížet na kříž jako na čin Boží lásky; "Ani vlastního Syna neušetřil, ale za nás za všechny ho vydal na smrt" (Řím 8,32). A na kříž se můžeme dívat jako na čin lásky Syna, jak praví Pavel, "žiji ve víře v Syna Božího, který si mě zamiloval a sám sebe vydal za mne" (Gal 2,20).

4.24 Smrt na kříži jako tajemství spásy

prvotní církev vyjadřovala své porozumění významu Kristovy smrti pro spásu různými výrazy a obrazy. Tyto výrazy a obrazy byly vzaty z oboru práva a kultu, z bohoslužebné řeči; v y - k o u p e n í (např. 1 Petr 1,18-19): "vždyt víte, že ze svého nicotného života, zděděného po otcích, byli jste vykoupeni nikoli pomíjejícími věcmi, zlatem nebo stříbrem, nýbrž drahocennou krví Krista, jak Beránka bez úhony a bez poskvrny". Z a s t o u p e n í (např. 2 Kor 5,21): "Toho, jenž hříchu nepoznal, učinil kvůli nám hříchem, abychom se my stali spravedlností Boží v něm". O b ě ť (např. Ef 5,2): "... jak i Kristus nás miloval a vydal sám sebe za nás v obět". V e l i - k o n o ě n í o b ě ť (např. 1 Kor 5,7): "vždyt i náš velikonoční Beránek, Kristus, byl obětován". S m í r n á o - b ě ť (Řím 3,25): "Toho Bůh ustanovil... jako smírnou obět..".

M n o h o s t o b r a z ů n a z n a ě u j e , ž e ž á d n ý z n i c h s á m o s o b ě n e s t a ě í , a b y v y j a ě ř i l s p á s u o b s a ž e n o u v J e ž í š o v ě s m r t i . Tato okolnost by nás měla varovat před tím, abychom některým takovým obrazem nahrazovali věc samu a obrazně míněnou událost ztotožňovali s Ježíšovou smrtí. Tyto jazykové obrazy vyslovují vždy jen jednu zvláštní stránku spásného významu Ježíšovy smrti. "Oběti" byly přinášeny v chrámech a na oltářích a způsobovaly smíření s Bohem, poskytovaly určité společenství s ním. "Vykoupení" se dalo zaplacením určité částky a způsobovalo propuštění z otroctví nebo dlužnictví nebo se peníze skládaly jako kauce. Také pojem "zastoupení" tak, jak je užíván v běžné řeči - tj. "jeden za druhého" nebo "jeden za všechny" - nevystihujeme přesně to, jak je uplatňován vzhledem k Ježíšově smrti, tj. "pro nás", "pro všechny".

proto se také nedají v Novém zákoně jednotlivé okruhy představ, sdružené kolem určitých obrazů, ostře oddělit. Tak např. "pro nás" nebo "za naše hříchy" může patřit jak k okruhu představ o oběti, tak k okruhu představ o vykoupení nebo o zastupování. J e ž í š o v a s m r t n e n í t ě m i t o o b r a z y t a k o b j a s ň o v á n a , a b y s e s t a l a "ú p l n ě j a s n o u" v t o m s m y s l u , ž e j s o u z o d p o v ě ě n y v š e c h n y o - t á z k y , n ý b r ž o b j a s n ě n í s p o ě í v á v x t o m , ž e j e v r h á n o u r ě i t ě s v ě t l o n a j e j í j e d i n e ě n ý v ý z n a m p r o s p á s u .

4.25 Smrt na kříži - projevení lidské slabosti a Božího slito- vání

"předpokladem všech těchto druhů vysvětlení je to, že je uznáváno právo nároku Stvořitele na poslušnost člověka a Bůh jako soudce, před kterým se člověk zodpovídá, bere bezhošnost a vzpoura svého stvoření vážně (srv. Řím 1,18-19);

tím je člověk odpovědný a nesmazatelně vinen, i když teprve ve světle kříže se stává zjevným, že všichni lidé jsou hříšníci a viníci propadlí Božímu hněvu a soudu, kteří ztratili život. Především se předpokládá, že lidé se nemohou sami osvobodit ze svého uvěznění ve hříchu a vině a nemohou podat za sebe náležitě usmíření. Rozhodující tedy je, ... že spása světa nemůže být zjednána skrze lidi, nýbrž že jim náleží jediné skrze Krista, který "umíraje za nás, učinil průlom" (Ernst Käsemann) a ve své smrti zástupně nesl na sobě Boží hněv a soud. Tam, kde člověk nemohl jednat sám, jednal Bůh, a darováním své milosti ukázal svou lásku a spravedlnost. Když Bůh v Ježíšově smrti vyslovuje rozsudek nad hříchem, přináší sám rozhodný obrat v působení zla." (Schrage, W., 1967: Das Verständnis des Todes Jesu Christi im Neuen Testament. In: Bizer, E. et al.: Das Kreuz Jesu Christi als Grund des Heils. Gütersloh).

4.26 Otázky a úkoly

1. V čem spočívalo pohoršení Ježíšovy smrti na kříži pro jeho učedníky, máme-li na zřeteli náboženské očekávání Židovstva?

2. Jaký byl první pokus prvotní církve o výklad Ježíšovy smrti ve světle zmrtvýchvstání?

3. Jaké další výklady Ježíšovy smrti na kříži jsou dále v Novém zákoně obsaženy?

4. Povrchnímu pozorovateli se může zdát, jakoby u Pavla a v ostatních novozákonních listech byla Ježíšova smrt vykládána, zatímco pašijové zprávy evangelií o utrpení Ježíšově pouze hovoří bez pokusu o interpretaci. Sdílette také tento názor? Odůvodněte svůj názor s použitím některého z pašijových textů (event. s použitím textu kursu 6/2.25).

4.3 Přítomnost Ježíšova kříže

Přesvědčili jsme se, že z hlediska víry ve zmrtvýchvstalého není Ježíšova smrt jen branou k oslavení, nýbrž že byla vírou pojímána ještě daleko hlouběji, totiž jako spása světa. Ten, kdo se přizná k Ježíši ukřižovanému, obdrží podíl na Boží spáse, která byla uskutečněna a zjevena v Ježíšově smrti.

Význam Ježíšova kříže se však nevyčerpává v tom, že v minulosti bylo jednou dosaženo spásy skrze kříž. Zmrtvýchvstalý je trvale současně i u-křižovaný, Ježíšův kříž je trvalou součástí přítomnosti. Poukazuje na to obzvláště Pavel, když praví: "poněvadž totiž svět tou svou moudrostí nepoznal v Boží moudrosti Boha, zalíbilo se Bohu "pošetilostí" kázání spasit ty, kdo věří. Vždyť jako Židé vyžadují zázraky, tak Řekové hledají moudrost. My však hlásáme Krista ukřižovaného; pohoršení pro Židy a pošetilost pro Řeky, ale pro ty, kdo jsou povoláni, pro Židy i pro Řeky, hlásáme Krista, Boží to moc a Boží moudrost" (1 Kor 1,21-24).

Hlásání a víra jsou tedy trvale ve své podstatě určeny

Kristovým křížem. Jestliže v Kristově kříži byl zjeven Boží rozsudek nad světem, zjevila-li se v něm bezmocnost člověka vzhledem k jeho vině a odpouštějící Boží smilování, pak tento rozsudek platí tak dlouho, dokud tento svět existuje. Jako je zmrtvýchvstalý "člověkem z kříže", tak jsou "ukřížováni" i ti, kdo se k němu přiznávají, ti, kdo jsou Kristovým křížem vázáni a z něho žijí: "Mne však budiž daleko, abych hledal svou slávu v něčem jiném než v kříži našeho pána Ježíše Krista! Skrze něho je svět ukřížován mně a já světu. Neboť ani obřízka nic není, ani neobřízka, ale nové stvoření" (Gal 6,14-15).

"Nové stvoření" značí nový počátek spásy a života, který vzešel od Boha věřícím v Ježíšově zmrtvýchvstání. Tento nový počátek se uskutečňuje u apoštolů jakož i u každého věřícího přímo podílem na kříži. Křesťané jsou křtěni na Kristovu smrt a tuto smrt nesou s sebou (2 Kor 4,10) proto, aby byli proměněni v novost života (Řím 6,4). Dověšením ~~zabavením~~ všeho bude "nové stvoření" na konci tohoto věku a světa, kdy Bůh dokončí ve vzkříšení Ježíšově započaté vzkříšení všech mrtvých (1 Kor 15,20-24). Až do oné doby platí výzva listu k Židům (13,12-13): "proto také Ježíš trpěl za branou, aby posvětil lid svou krví. Nuže vyjděme k němu za tábor a nesmě s ním jeho potupu".